

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ROMANINDA ATATÜRK ALGISI

Atatürk`'s Perception in the Turkish Novel of the Early Republican Period

Öz

Yirminci yüzyılın başlangıcı Türkiye`nin hem sosyal-siyasal, hem de edebi-medeni hayatında önemli olayların ortaya çıktığı bir dönemdir. Millî Mücadele dönemi, Cumhuriyet`in ilanı gibi önemli olaylar bu dönemde yaşanmıştır. Tüm bunlar edebiyata da yansımıştır. Erken Cumhuriyet dönemi romanlarına bakıldığında pek çoğunun Millî Mücadeleyi konu edindiği görülür. Roman, bu dönemde de Tanzimat`tan beri süregelen eğitici rolünü sürdürür. Genel olarak sosyal ve siyasi nitelikli Türk romanı, Cumhuriyet`le birlikte yeni bir siyasi oluşumun tanıklığını üstlenir. İdeolojinin topluma nüfuz etmesi bakımından roman özellikle dikkati çekmektedir. Bu dönemin bir diğer özelliği de Atatürk`ün henüz hayatta olmasıdır. Bu nedenle 1923-38 yılları Atatürk dönemi adıyla bilinir. Millî Mücadelenin önderi Mustafa Kemal Atatürk sadece siyasi yaşamda değil, edebiyatta da kendisini hissettirir. Bu dönem Türk romanlarında Atatürk karakteri merkezde görülür. Dönemin romanlarında Atatürk, roman kahramanı olmasa da, onun mücadelesi, prensipleri eserlerin merkezinde yer alır. Özellikle, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin, Aka Gündüz ve Halide Edib Adivar`ın romanlarında bunu görmekteyiz. Bu romanlarda Atatürk`ün söylemleri özellikle ön plana çıkar. Mustafa Kemal Atatürk`ün ilkeleri, üzerinde durduğu noktalar eserlerde ifade edilmektedir.

Makalede, bu dönem Türk romanları gözden geçirilerek Cumhuriyet ideolojisi ve Atatürk imgesi üzerinde durulacaktır.

Esas amaç, 1923-38 yılları arasında kaleme alınan Türk romanlarında Atatürk algısını tespit edip incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Türk Romanı, Atatürk, Cumhuriyet ideolojisi, Millî Mücadele.

Abstract

The early twentieth century is a time of significant events in Turkey`s socio-political and literary-cultural life. National Struggle period, proclamation of the Republic, such as important events took place in this period. All this is reflected in the literature. When we examine the novels of this period, we see that there are many novels about the National Struggle. In this period, in particular, the novel continues its educational character since the Tanzimat period with the Republican ideology. The Turkish novel, which is generally of socio-political character, testifies to a new political reform with the Republic. Novel is especially noteworthy in terms of ideology penetration into society. Another special feature of this period is that Atatürk is still alive. Therefore, the years of 1923-1938 is known as the Atatürk Period. Mustafa Kemal Atatürk, the leader of the National Struggle, makes himself felt not only in political life but also in literature. In this period, the character of Atatürk is seen in the center of Turkish novels. Although Atatürk is not a hero in the novels, but his ideology, principle and struggle are discussed in the novels. For example, Yakup Kadri Karaosmanoglu, Reshad Nury Guntekin, Khalide Edip Adivar, Aka Gunduz etc. We can mention the works of the authors. In these novels, the principles of Mustafa Kemal Atatürk and the points he emphasizes are expressed.

In this article, the Turkish novels of this period will be reviewed and the ideology of the Republic and the image of Atatürk will be emphasized.

The main aim is to determine and examine the perception of Atatürk in Turkish novels written between 1923-1938.

Keywords: Turkish novel, Atatürk, Republican ideology, National Struggle.

Eşqane BABAYEVA

Sorumlu Yazar/Corresponding
Author:

Doç. Dr., Azerbaycan Millî Bilimler
Akademisi, Bakü, Azerbaycan

ORCID: 0000-0002-4934-4168

E-mail: eshqane@mail.ru

Geliş Tarihi/Submitted: 12.04.2020

Kabul Tarihi/Accepted: 23.05.2020

Kaynak Gösterim / Citation:

Babayeva, Eşqane (2020). "Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Atatürk Algısı". *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, 12/23, 221-232.
<http://dx.doi.org/10.26517/ytea.435>

Extended Summary

The 1920s were a very important period in Turkey's socio-political, literary and cultural life. During this period, a new page was opened in the history of Turkey called the Republic. This stage attracts attention with its richness and diversity. The struggle of the people for independence laid the foundation for the establishment of the Republic, and a great process began. In general, great changes took place in Turkey during this period, both in socio-political and literary-cultural life. Let's review some political events; On April 23, 1920, the Turkish Grand National Assembly was established for the first time under the chairmanship of Mustafa Kemal Atatürk. On August 13, 1923, Mustafa Kemal was elected chairman of the Turkish Grand National Assembly. On September 11, he was elected chairman of the People's Party. On October 29, 1923, the Republic was proclaimed under the leadership of Atatürk.

A new regime, new literary and cultural values have emerged in the society. All this has affected on the literature, new topics have been promoted, and a hot literary environment has been created. Great progress has been made in the field of poetry, prose and drama, in short, Turkish literature has become more mature at this stage and has entered a great process of development. We are not mistaken in describing this period as a renaissance of the novel genre. The novels reflect the patriotic spirit of the years of National Struggle, the ideology of the Republic and Atatürk's love. For examples, Khalida Adib Adivar's *The Shirt of Flame* (*Ateşten gömlek*), Hit *The Whore* (*Vurun Kahpeye*), Yakup Kadry Karaosmanoglu's *Stranger* (*Yaban*), Mehmet Rauf's *Salvation* (*Halâs*), Erjument Ekrem Talu's *At the sunset* (*Gün batarken*), *Blood and Faith* (*Kan ve İman*), Mukarram Kamil's *Drop of fire* (*Ateşten Damla*), Burhan Cahid Morkaya's *The Novel of Yesterday* (*Dünkilerin Romanı*), *Novel of İzmir* (*İzmir'in Romanı*), *Reserve officer* (*İhtiyat Zabiti*) and others. These novels are about war. In these works, the conflict arises from the ideals of character and the struggle for national debt. Each of these novels reflected the National Struggle and the ideology of the new Republic. Many novels are sharply critical of the policy of Abdulhamid II. In these novels, there is a conflict between the old and the new, and the panorama of the period is revived. Among them, Mithat Cemal Kuntay's *Three İstanbul* (*Üç İstanbul*), Reşat Nury Guntekin's *Sky Face* (*Gök Yüzü*), *Night of Fire* (*Ateş Gecesi*), Yakup Kadry Karaosmanoglu's *A Deportation* (*Bir Sürgün*), Zeki Mesut Aslan's *Propeller of Liberty* (*Hürriyet Pervanesi*), Burhan Cahit Morkaya's *The Novel of Yesterday* (*Dünkilerin Romanı*), Refik Halit Karay's *Lowdown of İstanbul* (*İstanbul'un İğyüzü*) and etc. These novels not only create a tense socio-political landscape of the time, but also reveal a sharp contradiction between the old and the new ideology.

In this conflict context, the ideology of the Republic and its ideologue Atatürk are reflected. The article examines the ideology of the Republic and how the image of Atatürk is reflected in the novels written in 1920-1940. As a result of the research, we see that opinions are voiced about Atatürk. As we have seen, the heroes who put forward the ideology of the new Republic worshiped Atatürk and accepted him as a savior. As a result of the research, we come to the conclusion that the writers showed their author's position by giving the mission of the republican ideology in the example of the heroes of the work. For example, writers such as Khalida Edip Adivar and Yakup Kadry Karaosmanoğlu touched on this problem in their memoirs and other researches, supported this policy and expressed their admiration and sympathy for Atatürk. By the way, the article also touched upon this issue.

The famous writer of Azerbaijani literature Ahmed Bey Agaoglu's work "In The Country Of Free People" ("Serbest İnsanlar Ülkesinde") also talks about Atatürk and his policy. The article also touched upon this issue, gave examples from the work of Ahmad Bey Agaoglu, showed his love for Atatürk, and is supported his policy. In this work, Agaoglu reflected the ideology of Republic, focusing on the positive aspects of the new structure.

As a result of the research, we came to the conclusion that Mustafa Kemal Atatürk which the people's favorite, is fully reflected in Turkish novels.

Although do not present Atatürk as the main character of these works, Atatürk's love is expressed through the language of the heroes. In some novels, the image of Atatürk is included in the work in small details, and the scene of the meeting of the heroes of the novel with him is reflected in real shades. For example, in Mebrura Sami Koray's novel *Like Desert* (*Çöl Gibi*), Nihal's meeting with Mustafa Kemal is reflected. Atatürk gave her a red crescent, and Nihal lovingly preserved this precious gift. This small detail shows the novel hero's endless love and adoration for Atatürk. In Khalid Karay's novel (*The Daughter of Yazid, Yezidin Kızı*) Hikmet Ali proudly preserves the wallet that Atatürk gave him.

All this shows that Mustafa Kemal Atatürk, as well as the ideology of the Republic, has a great place in the Turkish novel and is reflected in all the novels with its positive features.

In the article, the novels of various writers written in 1920-1940 became the object of research, and the ideology of Republic and Mustafa Kemal Atatürk were studied in the context of comparisons.

GİRİŞ

Yirminci yüzyılın başlangıcı ile Türk edebiyatı yeni bir döneme girmiştir. Bu dönem Türkiye'nin sosyo-kültürel ve siyasal hayatında olduğu gibi, edebiyatında da önemli bir yere sahiptir. En önemlisi, 1923'te Türkiye'de Mustafa Kemal Atatürk'ün başkanlığı ile Cumhuriyet kurulmuş, meydana gelen olaylar, Millî Mücadele, Cumhuriyet ideolojisi edebiyata da etki etmiş, yeni konuların doğmasına sebep olmuştur. Bu dönem Türk edebiyatının ana konularından biri de Millî Mücadele ve Cumhuriyet ideolojisidir. Türk halkının yaptığı Millî Mücadele Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Aka Gündüz, Bürhan Cahit Morkaya vs. gibi onlarca yazarın eserlerinin konusu olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk'ün faaliyeti, halk sevgisi, mücadelesi de bu eserlerde ele alınmıştır. Şunu kaydetmemiz gerekir ki, bu etki özellikle şiirde kendisini göstermektedir. Faruk Nafiz Çamlıbel'in "Atam" şiiri en güzel örneklerden biridir.

Önder Göçgün, Çamlıbel'in Atatürk üzerine görüşlerini incelerken şöyle der: "Çamlıbel, Türk Milleti'nin ve hatta mazlum uluslar başta olmak üzere bütün insanlığın, Atatürk'e çok şeyler borçlu olduğu inancında idi. O yüksek yaradılışı, asil varlığı ve seçkin hayatı ile insanlık dünyasının örnek şahsiyetlerinden birisiydi" (Göçgün, 1995: 240)... Bütün bunlar, dönemin şairlerinin Atatürk'e olan derin saygı ve sevgisinin belirtisi idi. Örneğin, Atilla İlhan'ın "Mustafa Kemal", Behçet Kemal Çağlar'ın "Atatürk'ü dinlerken", Enis Behiç Koryürek'in "Atatürk", Abdulhak Hamit Tarhan'ın "Büyük Gazi'ye", Cahit Sıtkı Tarancı'nın "Atatürk" vs. bu bağlamda kaleme alınmış şiirlerdir.

Gördüğümüz gibi, hem şiir, hem de nesir sahasında Millî Mücadele ve Atatürk karakteri kendine özgü yer edinmiştir. Şüphesiz ki, Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında pek çok eserde Atatürk'ten bahsedilmiştir. Bu makalede ise, yalnız 1920-40 yılları, Türk romanları ele alınarak incelenecektir.

I. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Eserlerinde Atatürk Karakteri

Şiirlerin yanısıra Atatürk üzerine birçok hatırat, monografi gibi türlü eserler yazılmıştır. Mustafa Kemal hakkındaki çeşitli yazılar, onun ruhlarda bıraktığı tesirleri yansıtır. Romanlarda ele alınan Atatürk ve Cumhuriyet imgesi de bunun bir göstergesidir. Erken Cumhuriyet dönemi Türk romanlarında, özellikle de Millî Mücadeleyi anlatan romanlarda Atatürk karakterine ve Cumhuriyet ideolojisine çok yer verilmektedir. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun; *Hüküm Ge-*

cesi (1927), *Yaban* (1932), *Ankara* (1934), Aka Gündüz'ün; *Dikmen Yıldızı* (1928), *Yaldız* (1930), *Tank-Tango* (1928), *Ben Öldürmedim – Kokain* (1931), Mehmet Rauf'un; *Halâs* (1929), Etem İzzet Benice'nin *Aşk Güneşi* (1930), *On Yılın Romanı* (1933), Bürhan Cahit Morkaya'nın; *İzmir'in Romanı* (1931), *İhtiyat Zabiti* (1931), *Cehbe Gerisi* (1934), *Dümkilerin Romanı* (1934), *Nişanlılar* (1937), *Sadri Ertem'in Bir Varmış Bir Yokmuş'ta* (1933), Nezihe Muhiddin Tepedelengil'in; *Boz Kurt* (1934), Ziya Çalık'ın *Takma Ayak Hasan Çavuş* (1934), Mükerrerem Kâmil Su'nun; *Sevgim ve İstirabım* (1936), *Dinmez Ağrı* (1937), Bürhan Bilbaşar'ın; *Bin Yağuya Bir Mustafa* (1936), Esat Mahmut Karakurt'un; *Allahaismarladık* (1936) vs. romanlarında Atatürk sevgisi, Atatürk ve Cumhuriyet algısı yer almaktadır.

Bu eserlerin her birisinde Atatürk milletin sembolü ve önderi olarak gösterilmektedir. Eserlerinde Atatürk karakterine yer veren yazarlardan biri de Yakup Kadri Karaosmanoğlu'dur. Yazar, romanlarının yanısıra hatıratlarında da Atatürk'ten büyük sevgiyle bahseder. "Bizim ilk gençlik yıllarımız bir millî kahramana hasretle geçti." (Karaosmanoğlu, 1961: 9) diyen Yakup Kadri, bu kahramanı Mustafa Kemal'de bulur. Kendisiyle ilk defa konuştuğu ve yemek yediği zaman bu müstesna olaydan heyecanla bahseder: "Bu hayatımın en şerefli günüdür... Günün birinde bana hayatımın en şanlı hâdisesini soracak olan torunuma göğsüm kabarak diyemez miyim ki, gençliğimin yüksek bir dönüm noktasında bir yaz günü Mustafa Kemal Paşa ile yan yana yemek yedim" (Karaosmanoğlu, 1958: 12). Yakup Kadri bu yazılarının dışında, *Atatürk* eserinde onu çeşitli ceyherlerden ele alarak, okuyucuya ayrıntılarıyla anlatır. Filhakika, yazar *Ankara*, *Yaban*, *Sodom ve Gomore* ve *Panorama* romanlarında Atatürk'ten söz eder, O'na duyduğu güveni ve hayranlığı işleyerek toplumun da bundan bir pay çıkarmasını amaç edinir.

Atatürk ve Cumhuriyet ideolojisinin yer aldığı önemli romanlarından biri de *Ankara*'dır. Eserin başkahramanı Selma İstanbul'dan Ankara'ya göçmüş önce Ankara'yı sıkıcı bulmuş, Ankara halkını tanıdıkça ve hele Atatürk'le görüştüğünden sonra Ankara onun için Millî Mücadele'nin Kâbesi gibi görünmeye başlamıştır.

"Mustafa Kemal Paşa'nın bu mahşer içindeki silueti Selma Hanım'ın hayalinde o kadar derin nakşolunmuştu ki, bunu en küçük teferruatına kadar hatırlıyordu. Üzerinde nefli bir avcı kostümü vardı. Bir gümüşü kalpak, güre ve uçları yukarıya doğru kıvrık sarı kaşlarının hizasına kadar iniyordu. Bütün bir ırkın asaletini taşıyan, uzun parmaklı, güzel elleri bir kehribar tespihle oynuyordu. Sanki, bir istirahat saatinde bahçesinde dolaşan, bir

genç aile reisi gibiydi ve sanki gökyüzünden durmaksızın yağan şeyler bir yaz yağmurunun ilk damlalarıydı. Selma Hanım'a, asıl, en büyük, en derin ve en sarsılmaz huzuru, emniyeti veren de, işte, Büyük Şef'in ona bu ilk ve son görünüşü oldu" (Karaosmanoğlu, 2009: 66).

Selma, Atatürk'ten o kadar etkilenir ki, bu görüş onun Millî mücadele izlenimini çizer. Selma bir işe yaramak için cepheye gitmek ister, hastabakıcılık yapar. Kendisini tamamen toplumun hizmetine sunar. Yunus Balcı bu konuda şöyle der: "Ankara romanının her bölümünde ön rollerde yer alan Selma Hanım, çok fazla aktif biri olmasa da İstanbul'dan Anadolu'ya doğru başlayan bu aydın akırını içinde bulunan ve Kurtuluş Savaşı'ndan Cumhuriyet sonrasına kadar geçen zamanı gözleyen, Cumhuriyet'in değerlerini benimseyen bir geçiş dönemi aydınını temsil etmektedir" (Balcı, 2002: 287). Yine de yazarın *Ankara* romanında Atatürk'ün Neşat Sabit'in dört perdelik tiyatrosunu izlediği sahnesiyle karşılaşırız. Yine bu eserde, Mustafa Kemal, Cumhuriyet'in onuncu yıl konuşmasını yaparken "Cihanın dört bir köşesinden gelmiş heyetler, bütün devletlerin elçileri, diplomatlar, gazeteciler, hep ayakta, aynı saygı ve dikkat ile Türk namını taşıyan bu 'mucize adamı'nın sesini dinliyordu[r]" (Karaosmanoğlu, 2009: 173) cümlesi geçer. Cumhuriyet'in yirminci yılı kutlamaları için tertip heyetinde görevlendirilen Selma Hanım, on yılın ne kadar çabuk geçtiğine şaşırır ve Cumhuriyet'in onuncu yılında Mustafa Kemal'in "Ne mutlu Türküm diyene!" cümlesiyle biten konuşmasını hatırlayarak ürperir. Şunu kaydedelim ki, şanlı kutlama töreni Mukerrem Kâmil Su'nun *Sevgim ve İztırabım* romanında da ele alınmaktadır.

Yakup Kadri'nin aydın ve köylü çatışmasını konu edindiği *Yaban* romanında da, Cumhuriyet ve Atatürk temine değinilmektedir. Eserin esas kahramanı Ahmet Celal köylülerde millî duygular uyandırmaya çalışır, okuduğu, duyduğu şeyleri onlarla paylaşır. Ahmet Celal, köylülerle konuşurken, büyük bir heyecanla "İşitmediniz mi? Mustafa Kemal ismindeki bir büyük adam, bir büyük kumandan, İstanbul'dan çıktı. Anadolu'ya geçti. Erzurum'da, Sivas'ta milleti başına topladı" (Karaosmanoğlu, 1942: 131) diye anlatır.

Yazarın, *Panorama* adlı eserinde ise Atatürk'ün vefatı ve bu vefatın nasıl bir millî yasa dönüştüğünü görmekteyiz. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusunun Atatürk ve O'nun gibi düşünenlerin olduğunu; fakat ilerleyen safhalarda devletin köşe başlarında kendi çıkarları uğruna milletin menfaatlerini hiçe sayan bürokratların olduğunu ve bu sebeple de ülkenin devrimi tamamlayamadığını belirtmektedir. İşte bu kısımda Atatürk, Cumhuriyet'in değişmez niteliklerinin

sürdürülebilmesi gerektiğini her fırsatta dile getirmiştir. "Onu, Anadolu denilen bu çorak toprakları, bu kül ve kireç yığınları içinden, geceyi gündüze katarak dişlerimiz, tırnaklarımızla söküp çıkaracaktık. Önder, ikide bir ardına bakıp bu işin, düşmanı denize dökmekten daha zor olduğunu, fakat mutlaka bunun da üstesinden geleceğimizi söylüyordu. Ben içimden, 'Üzülme; sen yalnız yürü!' diyordum. Ve Millî Mücadele destanının nice sahneleri gözümün önünde canlanıyordu; Ecevit Dağı'nın yokuşlarını tırmanırken, mermi yüklü kağnıları güden çatalak tabanlı Anadolu kadınlarının arasında gördüğüm yüksek ökçeli iskarpinlerini ellerine alıp yürüyen ipek çoraplı nazenin İstanbul kızları; han odalarının tuğla döşemeleri üstünde askere çağrılmış köy delikanlılarıyla sırt sırta, koyun koyuna kıvrılıp yatarken rastladığım şehirli aydın gençler, o zamanki gülümser yüzlerini, yılların ötesinden tekrar bana doğru çeviriyor: 'Biz yine hep birlik buradayız, yine O'nun arkasından aynı ümit, aynı cüret, aynı şevkle yürümekteyiz!.. İleri, zengin ve güzel vatan yolunda...' diyor gibiydiler" (Karaosmanoğlu, 1993: 99).

2. Diğer edebi metinlerde Atatürk algısı

Halide Edip Adıvar'ın da eserlerinde Mustafa Kemal Atatürk'ün önemli yeri vardır. Halide Edip de, özellikle *Türkün Ateşle İmtihanı* eserinde bu konuya değinmiştir. Eserin II. Kısım "Ankara, Mustafa Kemal ve Millî Mücadele" isimli dördüncü bölümü tamamen Atatürk'e hasredilmiştir. Halide Edip Adıvar, bu kısımda Mustafa Kemal Paşaya ait duygularını çok samimi bir şekilde, canlı bir üslupla anlatır:

"Mustafa Kemal Paşa, deniz fenerlerini hatırlatıyordu. Işık saldığı zaman göz kamaştıracak kadar parlak, fakat ışık söndüğü zaman bir şey görmek ihtimali yok" (Adıvar, 1962: 119-120). Yazar, "İç savaşın önemli sayfaları" başlıklı 5. bölümde de Mustafa Kemal Atatürk'ün dürüst, dirayetli, nefsine, iradesine hakim, aynı zamanda oldukça samimi bir şahsiyet olduğunu belirtir. Veya, eserin diğer bir bölümünde, ona olan hayranlığını şöyle ifade eder:

"Mustafa Kemal Paşa'ya doğru kalbimde, mutlak bir hurmetle girdim. O mütevazı odada, bütün gençliğin bir millet yaşasın diye ölmeği göze alan kararını temsil ediyordu. Ne saray, ne şöhret, ne herhangi bir kudret O'nun, o odadaki büyüklüğüne yaklaşamaz. Gittim, elini öptüm" (Adıvar, 1962: 217-218). Yazarın, *Ateşten Gömlek* romanında da Millî Mücadele, Atatürk sevgisi yer alır (Babayeva, 2020: 15-22).

Şunu kaydetmemiz gerekir ki, Ahmed Bey Ağaoğlu'nun "Özgür İnsanlar Ülkesinde" eserinde de Mustafa Kemal Atatürk'ten büyük sevgiyi bahsedilmekte, O'ndan "Özgürlük meleğinin aşığı" diye bahsetmiştir (Ağaoğlu, 2007). Kendisini gururla "Ankara Genelkurmay Başkanının hizmetkârı" (Guliyev, 2007: 22) ilan eden Ağaoğlu için Atatürk'ün yeri çok büyüktür. Ahmed Bey Ağaoğlu'nun kızı Tereza'ya yazdığı mektubunda da Mustafa Kemal Atatürk'e duyduğu sevgi ve vefatından dolayı üzünlüğü içtenliği ile belirtilmiştir:

"İki kelime bulup yazamıyorum. Atatürk'ün vefatı, beni hayal bile edemeyeceğimin kadar üzüyor... Onun (yani Atatürk'ün) ölümüne inanamıyorum. Daha doğrusu, buna alışamıyorum. O kendisi, bizzat bir hayat değil miydi? Yorulmak, tükenmek bilmeyen nasıl bir taşkınlıktı! İşte, Türkiye'yi 20 yıldan beri kendi varoluşuyla dolduran kimlik! Gözlerimiz, kulaklarımız, özellikle kalp ve ruhumuz onunla öylesine dolmuşlar ki, hala onu duyuyor ve yokluğuna inanamıyorlar" (Ağaoğlu, 2007: 26). Ağaoğlu'nun bu eserinde Atatürk karakteri tüm canlılığı ile yansıtılmıştır.

Atatürk karakterinin yer aldığı romanlardan biri de Bürhan Bilbaşar'ın *Bin Yağya Bir Mustafa* çocuk romanıdır. Eserin kahramanı küçük Mustafa cesaretli bir çocuktur. İzmir'in işgali sırasında Yunan askerlerinin öldürdüğü annesi, babası ve kız kardeşinin intikamını almaya ant içerek savaşa katılan küçük Mustafa, Mustafa Kemal'i görmeyi çok istiyor. Yanında savaştığı Binbaşı Turgut'tan izin alarak Ankara'ya "onun bakışlarından yanmaya, onun yüce varlığından benliğine bir pay katmaya" (Bilbaşar, 1936: 32) gider. Buraya meclisin açıldığı gün ulaşır. Büyük kalabalıklar arasından meclis binasına geçen Mustafa Kemal'i görmek için bir adamın omuzlarına çıkar ve "ulu önderini" "büyük Atasını" (Bilbaşar, 1936: 33) çok yakından görür. O'nu gördüğünde içindeki mücadele aşkının fazlaştığını hisseder: "Mustafa artık kendisinde her işi görecektir güç ve varlığı duyuyordu. O artık yurdunun ve obasının öcünü alacak, büyük işler başarabilecek bir varlıktı. Çünkü ulu önderinden, ulu Atasından ışık ve güç katmıştı benliğine o" (Bilbaşar, 1936: 34). Daha sonra savaş sırasında yaralanan Mustafa "varsın Mustafa unutulsun. Benim gibi binlerce Mustafalar unutulur" (Bilbaşar, 1936: 93) der. Gördüğümüz gibi, çocuk romanlarında bile çocuğun bakış açısıyla Atatürk algısı kendini hissettirmektedir.

Şunu kaydetmemiz gerekir ki, bu romanlarda Atatürk roman kahramanı olmasa da, küçük katkılarla kurguya dahil olur. Mesela, Mebrure Sami Koray'ın *Çöl Gibi* romanında Atatürk hemşire Nihal'e "beyaz üstüne işlenmiş kan rengindeki

bir Hilal” armağan etmiştir. Nihal Mustafa Kemal`ın bu hediyesine her baktığında “Bunu bana ‘O’ verdi. ‘Onların’ en büyüğü, en eşi olmayanı!” (Sami, 1938: 263) der. Veya Refik Halit Karay`ın *Yezidin kızı* romanında Hikmet Ali, büyük özenle Atatürk`ün ona hediye ettiği “Gazi`nin hediyesi” dediği cüzdanı taşır (Karay, 1992: 36).

Atatürk karakterine eserlerinde yer veren önemli yazarlardan biri de Aka Gündüz`dür. Aka Gündüz`ün *Dikmen Yıldızı* romanının başat karakteri Yıldız birçok kahramanlıklar göstermiş Türk kadınıdır. Savaş sırasında yaptığı fedakarlıklar, gösterdiği cesaret efsaneleşerek Atatürk`e kadar ulaşır. Örneğin;

“En büyük`ümüz” babana demiş ki: “Sağlıklı Dikmen Yıldızı, Türk kızının ve kahramanlığının timsalidir. Çabuk gelsin de Ankara`nın havasında dünkü samimi keyif ve neşe tekrar esmeğe başlasın” (Gündüz, 2012: 197). Bundan başka, eserin bazı kısımlarında Atatürk`ten “en büyüymüz”, “Gazi ne dediyse öyle oldu. Ve ne diyecekse öyle olacak (Gündüz, 2012: 64-65) gibi övgü dolu tabirler geçer. Veya romanın bir bölümünde Akdeniz türküsünden, kız, erkek, ihtiyar kim varsa coşkun bir sada halinde çağlayarak, gözyaşı içinde türkü söylemesinden bahsedilir.

“Kemal Paşa! Geldik dize
Götür bizi Akdenize
Osmanlının murtadları (dinden dönenler)
Sattı bizi.
Yurdumuzun herbir yolu
Düşman dolu, ölüm dolu
Osmanlı`nın murtadları
Yunanların oldu kolu.
Kemal Paşa! Geldik dize
Götür bizi Akdenize
Akdenizin dalgaları
Mezar olsun (Gündüz, 2012: 61)

Şunu kaydetmemiz gerekir ki, eserde Mustafa Kemal Atatürk`ün yanısıra annesi Zübeyda hanımdan da “dehanın, kudretin duyarlı anası” diye bahsedilmektedir (Gündüz, 2012: 197). Aka Gündüz`ün *Tank-Tango* romanında yeri geldikçe, Atatürk`ten “Bizim paşa” (Gündüz, 1928: 247-249), *Ben öldürmedim - Kokain* romanında ise “tarihin en büyük adamı” (Gündüz, 1931: 14) diye bahsedilmek-

tedir. Şunu kaydetmemiz gerekir ki, erken Cumhuriyet dönemi Türk romanlarında çoğunlukla, Mustafa Kemal`dan "en büyüğümüz", "Gazimiz" gibi övgü dolu kelimelerle bahsedilmektedir.

Mehmet Rauf`un *Halâs* romanında Atatürk`ten "hakiki bir kahraman" (Rauf, 2010: 123) diye bahsedilir. Hatta İclal`ın Beatris`le konuşmasında da ona olan büyük sevgi yer almaktadır. Örneğin; "Ben, Mustafa Kemal'e vicdanımın bütün samimiyetiyle perestiş ediyorum... Anadolu'nun bugünkü mefkûresi tek bir mânâ ile Mustafa Kemal mefkûresidir" (Rauf, 2010: 298).

Benzer durum, Etem İzzet Benice`nin *Aşk Güneşi* romanında da görülmektedir. Burada da, Atatürk bir kurtarıcı olarak yüceltilmiş, Kemalist değerlerden bahsedilmiştir.

SONUÇ

Erken Cumhuriyet dönemi Türk romanlarını incelediğimizde Atatürk imgesinin Atatürk`e çok yer verildiğini görüyoruz. Şunu özellikle kaydetmemiz gerekir ki, bu eserler sığağı sığağına yazılmış, dönemin coşkusu yansıtmıştır. Millî Mücadele dönemini ve Cumhuriyet`in ilk adımlarını heceleyen bu romanların merkezinde Cumhuriyet ideolojisi yer almıştır. Araştırmanın sonucu bu eserlerde, kahramanların dilinden Cumhuriyet coşkusu anlatıldığı, Atatürk`ün büyük bir sevgiyle resmedildiğini göstermektedir. İsmi zikrettiğimiz bütün romanlarda Atatürk`ten bahsedilirken övgü dolu tabirlerde bulunulmuştur. Şunu kaydetmemiz gerekir ki, zikrettiğimiz romanlarda Atatürk eserin başat kahramanı olarak karşımıza çıkmasa da, hep kahramanların dilinden verilmekte, Atatürk algısı büyük bir sevgiyle anlatılmaktadır.

Kaynakça

- Adıvar, Halide Edip (1962). *Türkün Ateşle İmtihanı*. İstanbul: Can.
- Ağaoğlu, Əhməd (2007). *Seçilmiş Əsərləri*. Bakı: Şərq-Qərb.
- Balcı, Yunus (2002). "Türk Romanında Aydın Sorunu", *Hece*. Öncü basımevi, S. 65/66/67, ss.281-292.
- Babayeva, Eshgane (2020). "Olovli ko'ylak romanidagi badiiy to'qnashuv / Literary confliction in the novel "The Shirt of Flame". *International Journal Of Word Art Special Issue - 2*, Toşkent, p. 15-22.
- Benice, Etem İzzet (1962). *Aşk Güneşi*. 2. Baskı, İstanbul: İnkılâp.
- Birlibaşar Burhan (1936). *Bin Yağuya Bir Mustafa*. İstanbul: Hüsnütabiat Matbaası.
- Göçgün, Önder (1995). *Edebiyat Dünyası Ve Atatürk*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Gündüz, Aka (1931). *Ben Öldürmedim-Kokain*. İstanbul: Semih Lütfi.
- Gündüz, Aka (1928). *Tank-Tango*. İstanbul: Resimli Ay.
- Gündüz, Aka (2012). *Dikmen Yıldızı*. İstanbul: Toker.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri (2009). *Ankara*. 29. Baskı, İstanbul: İletişim.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri (1961). *Atatürk*. İstanbul: Yükselen Matbaası.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri (1993). *Panorama I-II*. 2. baskı, İstanbul: Remzi.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri (1958). *Vatan Yolunda*. İstanbul: Bilgi.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri (1942). *Yaban*. İstanbul: 2. Hamit Matbaası.
- Karay, Refik Halid (1992). *Yezidin Kızı*. 2. Baskı, İstanbul: İnkılâp.
- Kuntay, Mithat Cemal (2009). *Üç İstanbul*. İstanbul: Oğlak.
- Rauf, Mehmet (2010). *Halâs*. (haz.) Zeynep Berктаş, İstanbul: Lacivert.
- Sami, Mebrure (1938). *Çöl Gibi*. İstanbul: İkbal.
- <https://sites.google.com/site/zekiyeergen/atatuerk-uem/atatuerk-e-yazilan-siirler> (erişim tarihi: 13. 04. 2020)

